

BOEKBESPREKINGEN

·“SHAKESPEARE IN PRODUCTION”

Christine Dymkowski (red.), William Shakespeare, *The Tempest*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000, (= Shakespeare in Production) ISBN 0521-44407-1[hb] en 0521-78375-5[pb] - £ 15,95.

The Tempest is één van de recentste publicaties in de indrukwekkende *Shakespeare in Production*-reeks van Cambridge University Press. Deze reeks heeft niet alleen tot doel om de lezer van Shakespeare een goede indruk te geven van de mogelijkheden die een bepaald stuk op de planken of op het scherm biedt, maar wil tevens, in de vorm van voetnoten bij de tekst, een min of meer systematisch overzicht bieden van de manier waarop verschillende acteurs en regisseurs een bepaald stuk in het verleden reeds hebben geïnterpreteerd.

De uitgave van Dymkowski - steunend op de tekst die is bezorgd door David Lindley, en die binnenkort in de New Cambridge Shakespeare zal verschijnen - introduceert *The Tempest* als een blijspel dat, samen met de andere late stukken van Shakespeare, misschien nog wel elastischer is en meer potentieel bezit in productie, dan de andere toneelstukken. In de gedegen inleiding van ruim negentig pagina's, introduceert Dymkowski allereerst kort het stuk zoals Shakespeare het schreef (voor zowel de Globe als voor het overdekte en meer elitaire Blackfriars-theater). Vervolgens besteedt ze aandacht aan de omstandigheden waarin het stuk tijdens de Restauratie (1660-) onder meer werd bewerkt door William Davenant en John Dryden, een vorm waarin het tot het midden van de negentiende eeuw werd gespeeld. Daarna gaat de belangstelling uit naar manier waarop drie afzonderlijke personages op de planken tot leven zijn gebracht, te weten Prospero (die lang weinig of geen emoties toonde, en wiens menselijkheid niet altijd even vanzelfsprekend was), Ariel (over wiens/wier sekse toneelmakers het eigenlijk nooit echt eens zullen worden), en Caliban (monster, of edele wilde, doch immer subversief en duister). De inleiding wordt afgesloten met een indrukwekkend hoofdstuk dat in zijn geheel is gewijd aan de encenering van de storm-scène waarmee het stuk begint, en met de representatie van het eiland van Prospero op de planken.

De uitgave van de tekst die volgt op deze brede schets van de verschillende theaterhistorische ontwikkelingen en culturele processen sinds de vroeg-zeven-tiende eeuw, is van onschatbare waarde. Wij worden geconfronteerd met een overweldigende hoeveelheid informatie, en aangezien Dymkowski van mening is dat de lezer ook zelf tot een oordeel moet kunnen komen, noemt zij niet alleen

kort de relevante feiten, maar geeft zij er de voorkeur aan om te citeren uit de duizenden bronnen die zij zelf heeft geraadpleegd. De grote waarde van de tekst werd duidelijk tijdens een cursus die ik onlangs gaf over *The Tempest*. De uitgave van Dymkowski bleek met name een welkome bron van informatie waar het ging om de uiterst theatrale momenten - het Maskerspel in het vierde bedrijf, de Epiloog van Prospero. De noten in deze editie boden een ongekende rijkdom aan interpretatiemogelijkheden die, daar ben ik zeker van, heeft bijgedragen tot de levendige discussie met de studenten. Productiegerichte tekstedities als deze zijn echter niet alleen essentieel voor het bijbrengen van een beter begrip van de tekst in onderwijsverband, maar zullen tevens gaan fungeren als beginpunt voor nieuw onderzoek op het gebied van de theaterwetenschap.

Dit wil echter niet zeggen dat het *Shakespeare in Production*-project een volledig probleemloze nieuweling is aan de horizon. Bij tijd en wijle wordt de lezer wel herinnerd aan de klassieke ervaring met de *Arden II*-editie, waar het wel voor wilde komen dat voor twee regels tekst de rest van de pagina gevuld was met verklarende noten. Bij het eerste uitkomen van de verschillende toneelpersonages in de editie van Dymkowski volgen doorgaans vier of vijf hele pagina's met gedetailleerde beschrijvingen, een rijke waaier van interpretatiemogelijkheden, en ook elke nieuwe scène wordt voorafgegaan door een uitgebreide noot die, zoals voor de eerste scène van het blijspel, wel dertien pagina's lang is. Men heeft hier de indruk dat het niet langer gaat om een lees- of leesbare uitgave van de tekst, maar om een beschrijving van de toneelgeschiedenis met hier en daar de tekst van Shakespeare als welkome bonus. De informatie staat omiskenbaar voorop, en op zulke momenten mag men zich gaan afvragen of juist dit soort project niet beter geschikt is voor een cd-rom of een internetomgeving, zodat de lezer alleen als deze het van belang acht, de tekst dan wel de achtergrondinformatie kan opvragen.

Een elektronische versie van een project als *Shakespeare in Production* zou tegelijkertijd een ander probleem kunnen oplossen dat aan deze unieke editie van *The Tempest* kleeft. Eenieder die de lijst met meer dan 120 bestudeerde en geïnventariseerde voorstellingen doorkijkt, ontkomt niet aan de indruk dat het hier hoofdzakelijk om Engelstalige producties van *The Tempest* gaat. Ik wil hiermee geenszins beweren dat Dymkowski de niet-Engelse producties volledig over het hoofd zou hebben gezien. Wij vinden voldoende verwijzingen naar de Italiaanse productie van Giorgio Strehler uit 1978, Yukio Ninagawa's gevierde versie uit 1988, de Franstalige producties van Peter Brook (*Les Bouffes du Nord*, Parijs, 1990) en de versie van Robert Lepage (*Le Théâtre Repère*, Québec, 1992). Maar de niet-Engelse producties zijn wel duidelijk in de minderheid. En die gemargi-

naliseerde positie van het wereldpodium wordt des te duidelijker wanneer wij kijken naar het beeldmateriaal; de lijst van illustraties laat zien dat de camera niet erg ver over de landsgrenzen van de toneelschrijver heeft gekeken.

Het is niet mijn bedoeling om de gigantische prestatie van Dymkowski hier aan de kaak te stellen als een Brits product dat getuigt van een insulaire visie, of voorbij zou gaan aan het feit dat ons onderzoeksterrein in toenemende mate transnationale tendensen kent. Wel is het zo dat de nieuwe serie van Cambridge University Press de lezer aanzet tot het speculeren over presentatievormen, mediumkeuze, en het internationaal scala van producties die het fraaie concept van een onderneming als *Shakespeare in Production* in de toekomst een nog globalere relevantie en uitstraling zullen bieden. Is het wellicht tijd voor een Europees of Amerikaans initiatief in deze richting?

Ton HOENSELAARS